

ŹRÓDŁA INFORMACJI DOTYCZĄCE SPRAWY KONFISKATY KSIĄŻEK W ROKU 1960 I ICH DALSZYCH LOSÓW

a)

***Biskup Zygmunt Choromański Sekretarz Episkopatu
[Do:] Pan Minister Jerzy Sztachelski
Pełnomocnik Rządu do Spraw Stosunków z Kościołem
Warszawa, dnia 8.IX.1960 r***

W dniu 22 sierpnia r.b. o jednej godzinie w całej Polsce dokonano „nalotu” na biblioteki seminariów duchownych, a celem tego nalotu udata być kontrola bibliotek.

*Kontroli /większości wypadków nie była to kontrola, lecz rewizja/ dokonywali delegowani przedstawiciele Urzędu Kontroli Prasy w asyście przedstawicieli Urzędu do Spraw Wyznań, a często i milicji.
(...)*

Przy tych kontrolach dokonywanych w dn.22 sierpnia r.b. kwestionowano i konfiskowano wiele pozycji książek i czasopism bez żadnego tytułu prawnego.

Konfiskowano i kwestionowano książki, które nie powinny nawet budzić żadnych zastrzeżeń - jak np. niektóre encykliki papieskie, książki jak - „Stolica Apostolska a Rosja”, Boudon, „Sacrum Poloniae Millenium”, „Podstawy etyki i prawa” oraz „Wieczory nad Lemanem” Ks. M. Morawskiego, różne dzieła ascetyczne i teologiczne jak np. teologia moralna Boldina, nawet francuski słownik historyczny i D’Ales-Dictionaire Apologetique.

Z zasady konfiskowano dzieła, które w tytule miały słowa: komunizm, bolszewizm, socjalizm, materializm, bezbożnictwo żydostwo, kwestie społeczne, kwestia robotnicza, akcja katolicka.

Do przejrzania zabierano niemal wszystkie czasopisma katolickie z zakresu międzywojennego i późniejszego – nawet te, które miały cenzurę Polski Ludowej. Trzeba z całą stanowczością stwierdzić, że przeprowadzona kontrola, a właściwie rewizja bibliotek seminaryjnych nie była zgodna z obowiązującymi przepisami.

Nie ma przepisów prawnych, które by zakazywały posiadania publikacji niezgodnych z ideologią państwową, a nawet antypaństwowych, byleby nie zachodził odnośnie ostatnich wypadek udowodniony, że druki te nielegalnie cię kolportuje, rozpowszechnia czy też nielegalnie zostały wydrukowane.

Segregacja książek o treści naukowej na odpowiednie i nieodpowiednie godzi w wolność nauki.

(...)

Jest rzeczą widoczną, że konfiskata pozycji bibliotecznych nastąpiła wbrew obowiązującym przepisom nawet i uwzględniając delegacje wystawione w dn.22.VIII.60. Upoważniały one bowiem delegowanych urzędników tylko do przeprowadzania kontroli, a nie do zabierania czy konfiskowania.

(...)

O niepraworządności całej akcji kontroli bibliotek świadczy również sam sposób jej przeprowadzenia i metody przy niej stosowane.

Bolesnie przypominają one wypadki minionego okresu.

Akcja została przeprowadzona gwałtownie w jednym dniu, o jednej godzinie w całej Polsce w pogotowiu był prokurator /z postanowieniem na piśmie zarządzenie rewizji/ z milicją obywatelską - gdy nie było w pogotowiu kluczy wylamywano zamki /Nysa, Opole/.

Do praworządnego działania władze państwowe nie mają potrzeby uciekania się do takich metod.

(...)

*Biskup Zygmunt Choromański
Sekretarz Episkopatu*

[Na podstawie potwierzonego odpisu, przechowywanego w Archiwum Archidiecezjalnym Warszawskim w teczce „Biblioteka-I”]

b)

Micewski Andrzej, Kardynał Wyszyński. Prymas i Mąż Stanu.

Paris: Editions du Dialogue, 1982

s. 195

Letnie prace duszpasterskie Prymasa przerwały wiadomości o „wizytacjach” urzędników państwowych (cenzury) w seminariach duchownych w celu konfiskaty książek „zakazanych”. Do prohibitów zaliczono książki emigracyjnego wydawnictwa katolickiego „Veritas” w Londynie oraz przedwojenne prace o Akcji Katolickiej, problematyce żydowskiej i masońskiej. Te dwa ostatnie rodzaje literatury były z pewnością nieco wstydliwym reliktem przedwojennych bibliotek. (...)

c)

Antoni Dudek, Państwo Kościół w Polsce 1945-1970**Kraków: Wydawnictwo PiT, 1995****s. 128**

Zamieszki w Nowej Hucie i Zielonej Górze pogorszyły gwałtownie stosunki państwowo-kościelne, co znalazło swoje odbicie także i w sprawie seminariów. W końcu czerwca minister Sztachelski skierował do KC PZPR notatkę, w której przedstawiał proponowane kalendarium likwidacji dwóch niższych seminariów duchownych (w Gorzowie Wielkopolskim i Słupsku).

(...)

Plan Sztachelskiego zyskał pełne poparcie Biura Politycznego, które - na wniosek Gomułki - zaleciło ponadto przygotowanie stopniowej likwidacji wszystkich niższych seminariów oraz przeprowadzenie błyskawicznej kontroli bibliotek seminariów wszystkich szczebli.

(...)

Zgodnie z decyzją Biura Politycznego, w dniach 22-24 sierpnia 1960 r. ponad 250 pracowników Urzędów Kontroli Prasy, WdSW i kuratoriów, przeprowadziło kontrolę 67 bibliotek zakonnych i diecezjalnych seminariów duchownych. W jej trakcie skonfiskowano około 12 tysięcy pozycji książek o treści:

<< 1. antykomunistycznej, 2. antyradzieckiej, 3. antysemitycznej, 4. rewizjonistycznej (szczególnie na Śląsku), a także 5. prace omawiające z pozycji reakcyjnych katolicką doktrynę społeczną oraz zagadnienia akcji katolickiej, 6. skrypty i publikacje powielane bez zezwolenia władz państwowych, 7. wydawnictwa powojennej migracji politycznej, 8. wydawnictwa niemieckie z okresu hitlerowskiego >> [211]

(...)

[211] Wyniki kontroli bibliotek seminariów duchownych i zakonnych. APAX, sygn. 1/198. Zob. też materiał na naradę Kierowników WdSW w dniu I IX 1960r., AudSW.WRK. t. 59/713.

d)

Rulka K., Ks. Zygmunt Tyburski - bibliotekarz we Włocławskim Seminarium Duchownym (1953-1967), „Kronika Diecezji Włocławskiej” 80 (1997), s. 559-560

Biblioteka zanotowała w tym czasie także niezawinione straty. W wyniku kontroli biblioteki w dniach 22-24 VIII 1960 r. przez komisję z Kuratorium w Toruniu pod przewodnictwem Urzędu Kontroli Prasy w Bydgoszczy zabrano: w charakterze konfiskaty 6 poz. Z pracowni, 34 tomy z magazynu druków nowych i ok. 150 broszur z magazynu broszur; do przejrzenia ok. 80 książek z pracowni i magazynu; ok. 600 sztuk książek poniemieckich. [32] Zabrano wtedy książki o tematyce społecznej i żydowskiej wydane przed wojną (m. in. ks. Antoniego Szymańskiego, ks. Stefana Wyszyńskiego, ks. Józefa Kruszyńskiego), dzieła Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego, książki wydane w RFN i wiele innych. [33] Przed kontrolą tą nie można się było zabezpieczyć, ponieważ została ona przeprowadzona jednocześnie (w tych samych dniach) w bibliotekach wszystkich polskich seminariów duchownych. [34] Część z zabranych wtedy książek z bibliotek kościelnych ocalała. [35]

[32] „Kronika Biblioteki Seminarium Duchownego we Włocławku, z.4, s.51

[33] ABSWł,teczka Książki zaginione, zabrane, – wydane.

[34] A. Dudek, Państwo i Kościół w Polsce 1945-1970, Kraków 1995, s. 128.

[35] Znajdują się one obecnie w bibliotece metropolitalnego seminarium duchownego w Warszawie, skąd mają być przekazane pierwotnym właścicielom – informacja ks. Krzysztofa Goneta na IV Walnym Zgromadzeniu Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES (Warszawa, 25-27 VII1998).

e)

Warszawa, 12 czerwca 1997 r.

**Bp. Tadeusz Pieronek Sekretarz Generalny Konferencji Episkopatu
Polski**

[Do:] Pan Dyrektor Bogusław Skręta. Departament Wyznań.

(...)

Z tej też racji upoważniam do przejęcia wydzielonego księgozbioru przeznaczanego do zwrotu ks. Krzysztofa Goneta dyrektora Biblioteki Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie, zobowiązując go równocześnie do przekazania właścicielom bibliotek kościelnych tych pozycji książkowych, które według katalogu stanowią własność poszczególnych bibliotek kościelnych.

(...)

[W roku 1997 Pan Bogusław Skręta był Wicedyrektorem Departamentu Wyznań Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji]

[Na podstawie kopii listu przekazanej do wiadomości Ks. K. Goneta i znajdującej się w zbiorach archiwalnych Biblioteki Seminarium Duchownego w Warszawie.]